

**PRIMJENA PRINCIPA FSC-a (The Forest Stewardship Council)
KAO EKSTERNIH STANDARDA U PROCESU CERTIFICIRANJA
GAZDOVANJAŠUMSKIM RESURSIMA BOSNE I HERCEGOVINE
The Application of Forest Stewardship Council Principles as
External Standards of Forest Certification in Bosnia and Herzegovina**

Mersudin Avdibegović
Faculty of Forestry

Abstract

Forest certification is an instrument of forest policy contributing sustainable forest management. It is also market-based mechanism, which, together with the classical elements of marketing-mix, might facilitate competitive advantages to those forest enterprises having positive certified forest management. Selection of a suitable certification program is the key issue in a process of launching forest certification concept in Bosnia-Herzegovina. Implementation of forest certification in accordance with selected program assumes satisfaction of beforehand established standards, which are explicitly expressed in a form of principles and criteria. They have to satisfy international recognised principles of sustainable forest management as well as principles of national forest policy and demands of all relevant stakeholders. The goals of research work presented in this paper may be summarised in the following manner:

- To research forestry employees' opinion regarding their accordance with FSC principles as external standards of forest certification in Bosnia and Herzegovina.
- Estimation of importance of FSC principles for forestry management in B&H, from the aspect of mentioned stakeholder -groups.
- Estimation of fulfilment of FSC principles for forestry management in B&H, from the aspect of mentioned stakeholder -groups.
- Definition of corrective action directions as a means for continual improvement of forest management performances, based on differences between estimated importance and fulfilment of FSC principles.

Key words: Sustainable forest management, Forest certification, Bosnia-Herzegovina, FSC Principles and Criteria, Stakeholders.

1. Uvod

Neefikasnost državnih institucija u sprječavanju smanjenja površina pod šumama i/ili njihove degradacije u svijetu, stalni porast stanovništva i potražnje za drvetom, te promjene u sistemu potrošačkih prioriteta na međunarodnom tržištu proizvoda šumarstva, samo su neki od razloga pojave marketinški baziranih inicijati-

va kojima bi se doprinijelo rješavanju ovih problema. Najpoznatija i najaktuelnija ovakva inicijativa je certificiranje gazdovanja šumskim resursima.

Koncept certificiranja gazdovanja šumskim resursima, doživio je brz razvoj u poslednjih nekoliko godina i smatra se jednim od najinteresantnijih i najkontroverznijih problema moderne šumarske nauke (FAO, 1997.). Od 1991. godine, kada je u Meksiku izdat prvi certifikat o održivom gospodarenju šumama, do danas je u različitim zemljama, primjenom različitih programa, certificirano više od 100 miliona hektara raznih tipova šuma (UN/ECE TIMBER COMMITTEE, 2000).

Površina certificiranih šuma se stalno povećava. Do februara 1996. je u svijetu bilo certificirano tek 5 miliona hektara šuma, a proizvodnja certificiranog drveta oko 3,5 miliona m³, što nije predstavljalo ni 1% ukupne svjetske proizvodnje (Ghazali and Simula, 1996). Već 1999. godine udio certificiranog industrijskog oblog drveta na Evropskom tržištu, iznosio je 2,8 %, a procjenjuje se da je proizvodnja ovakvog drveta u 2000. godini iznosila 6,7-11%. i da će do 2005. g. iznositi 25,3-46,7% (Rametsteiner, 2000).

Inicijative za certificiranje gazdovanja šumskim resursima kreću se u dijapazonu od ideje do potpuno razvijenih i međunarodno priznatih programa certificiranja, zavisno od zemlje i regiona. Radi utvrđivanja primjenjivosti pojedinih programa rade se brojna komparativna istraživanja, u odnosu na karakteristike konkretnih šumskih područja, (Vogt et al., 2000; WWF Germany, 2000).

Na izbor programa certificiranja na konkretnom području utiče mnogo faktora od kojih su najvažniji: uloga šumarstva i drvne industrije u državnom gospodarstvu, karakter vlasništva i veličina šumskih posjeda, administrativno-zakonski okvir, principi državne šumarske politike i tržišne okolnosti.

U šumarstvu BiH, zbog okolnosti u kojima se provodi gazdovanje šumskim resursima, izabran je FSC (The Forest Stewardship Council) program certificiranja kao najprihvatljiviji (Avdibegović, 2000.), koji bazira se na 10 Principa FSC-a, koji predstavljaju osnovni regulatorni okvir ili eksterne standarde. Eksterni standardi predstavljaju osnovne smjernice u procesu certificiranja ali ne i definitivne standarde na osnovu kojih se procjenjuju performanse gazdovanja šumskim resursima. Eksterni standardi se upotpunjuju internim standardima, koji preciznije definišu specifičnosti na državnom, odnosno lokalnom nivou.

ISO definiše standarde na slijedeći način: "Standardi su dokumentovani sporazumi, koji sadrže tehničke specifikacije ili druge precizne kriterije, koji se koriste kao pravila, uputstva ili definicije performansi, sa ciljem da se osigura da materijali, proizvodi, procesi i usluge odgovaraju svojoj svrsi" (Upton & Bass 1995).

Primjena konkretnog programa certificiranja povezano je sa postizanjem suglasnosti između različitih interesnih grupa. Interesne grupe (engl.: Stakeholders) su svi pojedinci i organizacije koji imaju legitimno pravo interesiranja za ekonomski, ekološki ili sociološki aspekt šuma i aktivnosti koje se provode u procesu gazdovanja šumama. Interpretiranje eksternih, i definiranje smjernica za donošenje internih standarda certificiranja gazdovanja šumskim resursima u BiH, podrazumjeva aktivno sudjelovanje svih interesnih grupa, kako bi se obezbijedilo da njihove opravdane potrebe i zahtjevi budu zadovoljeni u procesu implementiranja certificiranja gazdovanja

šumama. Takav pristup obezbijeduje konceptu certificiranja neophodno potreban kredibilitet i široku podršku svih relevantnih interesnih grupa.

Uposlenici u poduzećima šumarstva predstavljaju jednu od najvažnijih interesnih grupa, jer su neposredno uključeni u proces gazdovanja šumskim resursima. S obzirom na njihovu stručnu osposobljenost oni su i najkompetentniji da ocijene važnost, primijenjivost i stupanj zadovoljenja principa FSC-a kao eksternih standarda certificiranja.

2. Metod rada

Kao istraživački instrument u ovom radu primjenjena je anketa. Ukupno je anketirano 83 šumarska inženjera u BiH, koji su uposleni na različitim stručnim poslovima u šumarskim poduzećima na području: Unsko-Sanskog, Srednjim Bosanskog, Zeničko-Dobojskog, Mostarsko-Neretvanskog, Bosansko-Podrinjskog, Tuzlanskog i Sarajevskog kantona. Anketiranim ispitanicima ponuđeno je da ocijene važnost i stupanj zadovoljenja pojedinih principa FSC-a u procesu gazdovanja šumskim resursima u BiH, petostepenom brojčanom skalom, od 1 (potpuno nevažno, u potpunosti nezadovoljava) do 5 (veoma važno, u potpunosti zadovoljava).

Anketiranim ispitanicima ponuđeni su slijedeći FSC principi:

Princip 1: Poštivanje svih relevantnih zakona države, kao i međunarodnih ugovora i sporazuma koje je država potpisala.

Princip 2: Definiranje, dokumentiranje i zakonsko ustanovljene dugoročnog prava korištenja zemljišta i šumskih resursa.

Princip 3: Uočavanje i poštivanje zakonskih i običajnih prava lokalnog stanovništva da posjeduje i koristi zemljište i šumske resurse.

Princip 4: Dugoročno održavanje i unaprijeđivanje društveno-ekonomske dobrobiti uposlenih u šumarstvu i lokalnog stanovništva.

Princip 5: Efikasno korištenje polivalentnih proizvoda i usluga šume u cilju osiguranja ekonomske održivosti i širokog spektra ekoloških i socioloških koristi.

Princip 6: Očuvanje biološke raznolikosti ekosistema, ekološke funkcije i cjelovitosti šumskih kompleksa.

Princip 7: Postojanje, primjenjivanje i ažuriranje dugoročnih planova gazdovanja, jasno definiranje dugoročnih ciljeva gazdovanja i sredstava za njihovo postizanje.

Princip 8: Stalna kontrola gospodarenja u cilju procjene stanja šuma, prinosa šumskih proizvoda i sociološko-ekološkog uticaja gospodarskih aktivnosti.

Princip 9: Provođenje gospodarskih aktivnosti u zaštićenim šumskim područjima na način da se održavaju i poboljšavaju karakteristike na osnovu kojih su takve šume definirane kao zaštićene.

Princip 10: koji se odnosi na gospodarenje vještačkim šumskim zasadima i plantažama je izostavljen, radi pojednostavljenja anketnog obrazca.

S obzirom na visok nivo profesionalnosti i stručnosti ispitanika, ponuđeno im je da navedu, po njihovom mišljenju bitne a u anketnom obrascu izostavljene principe gazdovanja, da procjene stupanj njihove važnosti, te da daju komentare u vezi kon-

cepta certificiranja. Pretpostavljeno je da je nivo informiranosti ispitanika o pojmu certificiranja gazdovanja šumskim resursima neujednačen. U cilju prevazilaženja tog problema, u anketnom obrazcu im je jednostavnom definicijom ponuđeno objašnjenje pojma certificiranja gazdovanja šumskim resursima.

3. Rezultati istraživanja

Podaci koji se odnose na ocjene važnosti i zadovoljenja pojedinih FSC principa, sa aspekta uposlenih u šumarskim poduzećima, predstavljeni su u tabeli 1.

Tabela 1: Ocjena važnosti i zadovoljenja principa FSC-a u gazdovanju šumskim resursima BiH, sa aspekta uposlenih u šumarskim poduzećima.

Table 1: Assessment of importance and fulfilment of FSC principles for forest management in B&H, from the forestry employees' aspect.

FSC principles	Average of estimated importance of FSC principles	Average of estimated fulfilment of FSC principles
1	4,73	3,82
2	4,70	3,43
3	4,25	3,47
4	4,60	3,77
5	4,49	2,89
6	4,72	3,55
7	4,76	3,87
8	4,70	3,59
9	4,40	3,42
Total set	4,59	3,53

4. Diskusija

Rezultati istraživanja pokazuju da postoji visok nivo suglasnosti među uposlenim u šumarskim poduzećima po pitanju važnosti i stupnja zadovoljenja, kako pojedinih, tako i kompletnog seta FSC principa.

Prosječna ocjena važnosti kompletnog seta principa FSC programa je vrlo visoka (4,59) što ukazuje na visok stupanj suglasnosti predstavnika analizirane interesne grupe, sa principima FSC-a. Prosječne ocjene važnosti pojedinih FSC principa kreću se u dijapazonu od 4,25 (princip 3) do 4,76 (princip 7). Ispodprosječnu ocjenu važnosti dobili su: Princip 3 (ocjena: 4,25), Princip 9 (ocjena: 4,40) i Princip 5 (ocjena: 4,49).

Za razliku od prosječne ocjene važnosti, prosječna ocjena zadovoljenja kompletnog seta principa FSC programa je znatno niža (3,53). Prosječne ocjene zadovoljenja pojedinih FSC principa kreću se u dijapazonu od 2,89 (princip 5) do 3,87 (princip 7). Ispodprosječnu ocjenu zadovoljenja dobili su: Princip 5 (ocjena: 2,89), Princip 9 (ocjena 3,42), Princip 2 (ocjena: 3,43) i Princip 3 (ocjena: 3,47).

Kod svih principa FSC-a ocjena zadovoljenja, u procesu gazdovanja

šumskim resursima u BiH, je niža od ocjene važnosti. Razlika između prosječne ocjene važnosti i prosječne ocjene zadovoljenja kompletnog seta principa FSC-a iznosi 1,06. Razlike između ovih ocjena za pojedine principe FSC-a kreću se u dijapazonu od 0,78 (Princip 3) do 1,60 (Princip 5). Iznadprosječna razlika pomenutih ocjena zabilježena je kod: Principa 8 (razlika 1,11), Princip 6 (razlika 1,17), Princip 2 (razlika 1,27) i Princip 5 (razlika 1,60).

5. Zaključak

Rezultati istraživanja o prihvatljivosti principa FSC-a, kao seta eksternih standarda u procesu certificiranja gazdovanja šumskim resursima u BiH, dopuštaju slijedeće zaključke:

1. Visoka ocjena važnosti FSC principa, sa aspekta uposlenih u šumarskim poduzećima, pokazuje da oni predstavljaju prihvatljiv okvir za implementaciju procesa certificiranja i razvoj internih standarda u BiH. U pogledu važnosti poseban značaj je dat principima koji podrazumijevaju postojanje, primjenjivanje i ažuriranje dugoročnih planova gospodarenja, postojanje i poštivanje zakonske regulative i očuvanje biološkog diverziteta šumskih ekosistema.

2. Znatno niža ocjena data za zadovoljenje principa FSC-a u procesu gazdovanja šumskim resursima u BiH, navodi na zaključak da FSC program, iako prihvatljiv kao okvir za provođenje procesa certificiranja i definiranje internih standarda certificiranja, predstavlja zahtijevan standard za ocjenu performansi gazdovanja šumskim resursima u BiH. Najveći stupanj zadovoljenja dobili su upravo principi koji su i ocijenjeni kao najvažniji (principi 1 i 7).

3. Razlike u ocjeni važnosti i stupnju zadovoljenja ukazuju na neophodnost korektivnih aktivnosti u smislu unaprijeđenja sadržaja svih principa FSC-a. Prioriteti korektivnih aktivnosti određeni su veličinom pomenutih razlika, te je u tom smislu neophodno njihovo provođenje u okviru principa koji podrazumijevaju efikasno korištenje širokog spektra ekološko-socioloških koristi šuma, definiranja i zakonskog ustanovljenja dugoročnog prava korištenja šumskih resursa, te očuvanja biološkog diverziteta, ekološke funkcije i cjelovitosti šumskih kompleksa.

4. Rezultati ovih istraživanja u znatnoj mjeri će olakšati donošenje odluka o uvođenju koncepta certificiranja šumskim resursima u BiH i izboru adekvatnog programa certificiranja. Slijedeći principe koncepta certificiranja, neophodno je postići konsenzus između predstavnika svih relevantnih interesnih grupa, prije svih uposlenih u poduzećima drvne industrije, članova ekoloških organizacija i Vladinih institucija, po pitanju uvođenja certificiranja i prihvatljivosti FSC programa za njegovu implementaciju u šumarstvu BiH. U tom smislu je neophodno provesti slična istraživanja i među predstavnicima gore pomenutih interesnih grupa.

Uspostava koncepta certificiranja gazdovanja šumskim resursima radi dostizanja održivog gazdovanja i unaprijeđenja konkurentskih prednosti poduzeća unutar drvnog kompleksa, predstavlja vrlo važan segment šumarske politike u BiH. Marketinškim riječnikom kazano, certificiranje predstavlja koncept "štapa i mrkve". "štap" je strana ovog koncepta koja predstavlja opasnost tržišne diskriminacije za

proizvode BiH šumarstva i drvne industrije, u slučaju da BiH postane "usamljeno ostrvo" u moru certificiranih Evropskih šuma. "Mrkva" je strana ovog koncepta koja odražava stabilnu tržišnu poziciju, zadovoljavajući tržišni udio, premijske cijene i povećanje poslovnog imidža poduzeća.

Literatura:

1. Avdibegović, M. (2000): Forest Certification Trends in European Countries and their Relevance for Forest Development in Bosnia and Herzegovina, Chair Forest Policy and Forest Economics, ETH-Zurich, str 26.
2. FAO (1997): Forest Products Certification, Forestry Information Notes, Rome.-In: Forest Certification: Analysis from a Policy Network Perspective, Eliot, C., Lausanne, EPFL, 1999, str 6.
3. Ghazali, B.H.; Simula, M. (1996): Timber Certification in Transition, International Tropical Timber Council, Twentieth Session 15-23 May 1996, str 53.
4. Rametsteiner, E. (2000): Sustainable Forest Management Certification, Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe, Vienna.- In: Forest Certification Update for the ECE Region, Hansen, E. et al., Geneva Timber and Forest Discussion Papers, ECE/TIM/DP/20, str 11.
5. UN/ECE TIMBER COMMITTEE (2000): Forest Products Annual Market Review 1999-2000, Timber Bulletin, Vol. LIII, ECE/TIM/BULL/53/3, Geneva, str 163.
6. Upton, C; Bass, S. (1995): The Forest Certification Handbook, Earthscan Publications Ltd, London, pp. 27.
7. Vogt, A.K.; Larson, B.C.; Gordon, J.C.; Vogt, D.J.; Franzeras, A. (2000): Forest Certification: Roots, Issues, Challenges and Benefits, CRC Press, str 109-177.
8. WWF GERMANY (2000): Model Project Compares FSC and PEFC, Forestry and Wood Certification Newsletter, No. 1, July 2000, Frankfurt/Main.

Summary

This paper deals with possibilities of applying of Forest Stewardship Council (FSC) principles, as external standards of forest certification in Bosnia and Herzegovina. According to the forestry employees' opinion, it was concluded that FSC program represents an acceptable framework for forest certification implementation, as well as development of internal standards. Fulfilment assessment of FSC principles shows that this program is very demanding for forestry management performances assessment in Bosnia and Herzegovina.

According to the differences between estimated importance and fulfilment of FSC principles, it is possible to define directions of corrective actions as a means for continual improvement of FSC principles content. In sense of corrective actions, the priority is given to encourage the efficient use of the forests' multiple products and services, long-term tenure and use rights to the forest resources and conserve biological diversity and its associated values.

In order to select suitable certification program, and implementation of adequate exter-

nal standards, it is necessary to analyse demands and attitudes of other relevant stakeholders, first of all: wood-processing industry, government institution and ecological non-government organisations. Only comparative analyse of all mentioned stakeholders' demands will achieve possible right answers, related to launching and implementation of forest certification in Bosnia and Herzegovina.